

Talousarvioesitys/ MMM:n pääluokka 30 vuodelle 2022 erityisesti Saaristomeren suojelun näkökulmasta

27.10.2021

Marjukka Porvari

Kuva: Timo Ketonen

Itämeren ja Saaristomeren tila sekä hallituksen tavoitteet ja Suomen vesiensuojeluvelvoitteet

- Suomi on kaukana Itämeren hyvän tilan edellyttämästä kuormitustasosta etenkin fosforin suhteen.
- Maatalouden osuus Suomen ihmisperäisestä fosforikuormituksesta Itämereen on lähes 70 % ja Saaristomereen 87%.
- Fosfori kertyy maahan ja vanhojen peltoihin kertyneiden ylilannoitusvarantojen purku on välttämätöntä, jos maatalouden ravinnevalumia halutaan pysyvästi vähentää.

TAVOITTEET

- Hallitusohjelma: ”Suomessa jatketaan tehostettua Itämeren ja vesiensuojelun ohjelmaa vesien hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi.”
- Hallituksen puoliväliriihi 2021: ”Saaristomeriohjelman tavoitteena on vähentää Saaristomeren valuma-alueen hajakuormitusta niin, että alue saadaan pois Itämeren suojelukomission (HELCOM) pahimpien kuormittajien hot spot -listalta viimeistään vuonna 2027.”
- HELCOMin Itämeren suojelun ohjelman ravinnevähennystavoitteet vuoteen 2030
- Vesipuitedirektiivin velvoittama vesistöjen ja rannikkovesien hyvän tilan saavuttaminen vuoteen 2027

Mitä tulee tehdä tavoitteiden saavuttamiseksi erityisesti Saaristomerellä?

1. Fosforikuormituksen välitön leikkaaminen **nopeavaikutteisilla maanparannusaineisiin perustuvilla toimilla.**
2. Korkeaa fosforikuormitusta aiheuttavan juurisyyn, **lantafosforin ylimäärän purku eläintuotantovaltaisilta alueilta**

Nopeavaikutteiset maanparannusaineet: kipsi, kalkki ja kuituliete

- Peltojen kipsikäsittelyä, joka on erityisesti Itämeren valuma-alueelle soveltuva toimenpide, on Suomessa tutkittu yli kymmenen vuoden ajan sekä laboratorio-olosuhteissa että lukuisissa peltomittakaavan kokeissa, ja sen on todettu vähentävän kustannustehokkaasti pelloilta valuvan fosforikuormituksen alle puoleen ilman sadon alenemista tai muita haitallisia sivuvaikutuksia

- Muita maanparannusaineita, rakennekalkkia ja kuitulietteitä, on tutkittu laboratorio-olosuhteissa, mutta peltomittakaavan kokeet ovat vielä kesken

- Toimien vaikuttavuuden todentamiseksi ja ennalta-arvaamattomien sivuvaikutusten estämiseksi on tärkeää saattaa rakennekalkin ja kuitulietteen tutkimukset loppuun ennen niiden laajamittaista käyttöönottoa

- Rakennekalkkiin liittyy myös rahoituksellinen ongelma, koska se on pellon tuottavuutta lisäävä toimenpide ja siksi sen julkinen tukeminen saattaa olla EU:n valtiontukisäännösten vastaista.

1. Fosforikuormituksen välitön leikkaaminen nopeavaikutteisilla maanparannusaineisiin perustuvilla toimilla ja TAE/ pääluokka 30

- Peltojen kipsikäsittely ei ole mukana TAE:ssa eikä myöskään uudessa CAP-ehdotuksessa.
- Toimenpidettä ehdotetaan rahoitettavaksi 2022 YM:n pääluokasta 35 koko rannikkoalueella yhteensä 10 milj. eurolla koronaelpymisrahoituksella. Koko 15 milj. € elpymisrahoitus peltojen kipsikäsittelyyn kohdennettaneen toimeen 2022–2023.
- Jotta Saaristomeri saataisiin pois Hot Spot -listalta vuoteen 2027 mennessä, pitäisi alueen peltoja käsitellä maanparannusaineilla 150 000 ha. Vesiensuojelun tehostamisohjelmassa on käsitelty 2020-2021 alle 20 000 ha peltoja.
- Tällä 10 000 ha vuodessa tahdilla elpymisrahoituksella saadaan kipsikäsiteltyä 2023 loppuun mennessä alle 1/3 tavoitealasta, mikä ei riitä Saaristomeren poistamiseen Hot Spot –listalta.
- Siksi kipsikäsittelyä pitää jatkaa vuosina 2024–2027 ja tämän vuoksi sen sisällyttäminen CAP-ohjelman ei-tuotannollisiin tukiin on tärkeää.
- Kustannukset vesiensuojelun tehostamisohjelman ja elpymisohjelman rahoituksen ulkopuolelle jäävän 110 000 ha peltopinta-alan käsittelystä ovat kipsillä yhteensä 24 milj. €
- Jos esimerkiksi puolet tästä pinta-alasta käsitellään rakennekalkilla tai kuitulietteellä, on kokonaiskustannus koko peltopinta-alan käsittelystä 36–48 milj. € (Arvio perustuu RAKUVE- ja Samassa Vedessä -hankkeisiin)

2. Lantafosforin ylimäärän purku eläintuotantovaltaisilta alueilta ja TAE/pääluokka 30

- TAE ei sisällä toimia, joilla voidaan purkaa lantafosforin keskittyminen Saaristomeren valuma-alueelle.
- Nykyiseen CAP-ohjelmaan ja siten 2022 TAE:n ympäristökorvauksiin (momentti 43.) sisältyvä ”Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen ”-toimi on jäänyt vähäiselle käytölle, koska vaadittu lannan levitysmäärä on niin suuri, että ympäristökorvauksen fosforirajat ylittyvät.
- Uuteen CAP-ohjelmaan tuki tulee rakentaa niin, että ”Kiertotalouden edistäminen” – toimenpiteessä vaihtoehtona ehdotetulle 10 m3/ha vaatimukselle, joka on edelleen liian korkea prosessoiduille ravinteille, on vähintään 10 fosforikilon hehtaarikohtainen levitys ja samalla lantafosforin kierrätyksen kohdentaminen erityisesti matalan fosforitason pelloille.
- Koko Saaristomeren ja Selkämeren alueen lantaravinneongelman ratkaiseminen maksaisi 8 €/kg P tukitasolla 4 milj. €/v, millä mahdollistetaan 500 000 kg fosforin siirtäminen pois Saaristomeren alueelta. Koko CAP-tukikauden 2023–2027 aikana kustannukset olisivat noin 20 miljoonaa euroa.
- Laajentamalla tuki koko maahan voitaisiin ratkaista myös ilmastopäästöjen kannalta keskeinen turvepeltojen raivauksen ongelma, jonka juurisyy on lannan liian suuri määrä tietyillä Pohjanmaan alueilla.

2. Lantafosforin ylimäärän purku eläintuotantovaltaisilta alueilta ja TAE/pääluokka 30 (2)

- Liittyen lantaravinteiden kierrätykseen, talousarvioesityksessä on lisäksi kohdennettu momentilta 22. Ravinteiden kierrätyksen kärkihankkeelle 2,1 milj. TAE:ssa ei ole avattu rahoituksen käyttöä.
- Viimeisten kymmenen vuoden ajan RAKI-rahoituksella on kehitetty erilaisia teknologioita, lantapörssejä ja informaatiota lantaravinteiden käyttöön, mutta nähdäksemme näillä ei voida ratkaista lantaravinteiden vähäisen kierrätyksen ongelmaa.
- JNS:n Lantakierrätyshankkeen perusteella, erotustekniikasta ja kuljetuskustannuksista riippuen lantafosfori tulee kasvinviljelijälle 7–10 kertaa mineraalifosforia kalliimmaksi, eikä lantafosforin kierrättäminen ole siten kannattavaa ilman taloudellista tukea ja valtion väliintuloa. Ravinteiden kierrätyksen rahoitus kannattaisi ohjata tämän kannustinongelman ratkaisuun.

Muut TAE:n maatalouden vesiensuojelutoimet

- Nykyisestä ympäristökorvausjärjestelmästä sekä ei-tuotannollisista tuista (TAE:n momentti 43.) rahoitettuja ”aktiivisia” vesiensuojelutoimia ovat lähinnä suojakaistat, talviaikainen kasvipeitteisyys sekä kosteikot.
- Suojakaistoja ja talviaikaista kasvipeitteisyyttä on jo paljon käytössä etenkin Saaristomeren valuma-alueella ja lisäisten kuormitusvähennysten saavuttaminen niillä on vaikeaa. Molemmat myös lisäävät liuenneen fosforin valumaa. CAP-ehdotuksessa on heikennetty suojakaistatoimenpidettä poistamalla valtaojien varrelta yhden metrin suojakaistavaatimus.
- Kosteikkoinvestointien vesiensuojelullinen tehokkuus on epävarma ja parhaimmillaankin melko vähäinen. Hyötyä saadaan lähinnä biodiversiteetin ja tulvahuippujen hallinnan kannalta.

Maataloustuet ylläpitävät suurta peltopinta-alaa ja korkeaa kuormitusta

- Momentin 41. EU-tulotuki ja -markkinatuki, mutta etenkin hehtaaripohjaiset tuet kuten 43. momentin ympäristökorvaukset sekä momentin 44. luonnonhaittakorvaukset edistävät osaltaan maatalousmaan tehotonta viljelyä ja pitämistä viljelykäytössä tukien saamiseksi, mikä kasvattaa peltopinta-alaa ja pelloilta tulevan ravinnekuormituksen suuruutta
- Tuottamattomien ja vajaasti käytettyjen peltojen ostaminen pois käytöstä nykyisten tukien suuruisella vuosikompensaatiolla ja esim. metsittäminen vaikuttaisi huomattavasti enemmän ympäristökuormitukseen kuin monet nykyisistä ympäristötoimista, joilla yritetään hillitä peltomaalta tulevia vesistö- ja ilmastopäästöjä.

MMM:n ja YM:n valmistelussa oleva fosforiasetus

- Koska nykyisin ympäristökorvauksen ehtona olleista fosforin lannoitusrajoista luovutaan vuonna 2023, CAP-ohjelman kanssa samanaikaisesti valmisteltava lannoitelaki ja erityisesti sen alainen valtioneuvoston asetus fosforin sääntelystä ovat avainasemassa Saaristomeren, Itämeren ja sisävesien ravinnekuormituksen tulevassa tasossa.
- On oleellista, että fosforiasetukseen lannoitukselle asetettavat rajat ovat riittävän tiukat eli vähintään ympäristökorvauksen ehtona olleiden rajojen tasoiset ilman ns. lantapoikkeusta.
- Ilman riittävän tiukkaa lainsäädännöllistä ”perälautaa” kannustinpohjaiset toimet lantafosforiongelman ratkaisemiseksi eivät ole riittäviä.

JOHN NURMISEN SÄÄTIÖ
www.johnnurmisensaatio.fi
@johnnurmisensaatio
Kuva: Lasse Hendriks